

With Humble Pranams
To
Sri U.Ve. Mukkur Lakshmi Narasimhachariyar Swamy

Taittirīya-Saṁhitā

Edited by Vijayaraghavan Bhashyam

Book 1, Chapter 2

कृष्ण यजुर्वेदीया तैत्तिरीय संहिता, प्रथमं काण्डम्, द्वितीयः प्रपाठकः

अग्निष्टोमे क्रयः

हरिः ॐ

[[1-2-1-1]]

आपं उन्दन्तु जीवसे दीर्घायुत्वाय वर्चसे।

ओषधे त्रायस्वैनम्।

स्वधिते मैनः हिःसीः।

देवश्रूरेतानि प्र वपे

स्वस्त्युत्तराण्यशीया।

आपो अस्मान् मातरः शुन्धन्तु घृतेन नो घृतपुवः पुनन्तु। विश्वमस्मत् प्र वहन्तु रिप्रमुदाभ्यः शुचिरा पूत एमि

सोमस्य तनूरसि तनुवं मे पाहि

महीनां पयो ऽसि वर्चोधा असि वर्चः ॥

[[1-2-1-2]]

मयि धेहि

वृत्रस्य कनीनिकाऽसि चक्षुष्या असि चक्षुर्मे पाहि

चित्पतिस्त्वा पुनातु वाक्पतिस्त्वा पुनातु देवस्त्वा सविता पुनात्वच्छिद्रेण पवित्रेण वसोः सूर्यस्य रश्मिभिः

तस्य ते पवित्रपते पवित्रेण यस्मै कं पुने तच्छकेयम्

आ वो देवास ईमहे सत्यधर्माणो अध्वरे यद्वो देवास आगुरे यज्ञियासो हवामहे।

इन्द्राग्नी द्यावापृथिवी आप ओषधीः

[[1-2-1-3]]

त्वं दीक्षाणामधिपतिरसीह मा सन्तं पाहि ॥

[[1-2-2-1]]

आकृत्यै प्रयुजे ऽग्नये स्वाहा मेधायै मनसे ऽग्नये स्वाहा दीक्षायै तपसे ऽग्नये स्वाहा सरस्वत्यै पूष्णे ऽग्नये स्वाहा।

आपो देवीर्बृहतीर्विश्वशम्भुवो द्यावापृथिवी उर्वन्तरिक्षं बृहस्पतिर्नो हविषा वृधातु स्वाहा

विश्वे देवस्य नेतुर्मतो वृणीत सख्यं। विश्वे राय इषुध्यसि द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहा।

ऋक्सामयोः शिल्पे स्थस्ते वामा रभे ते मा ॥

[[1-2-2-2]]

पातमाऽस्य यज्ञस्योदृचः ।

इमां धियं शिक्षमाणस्य देव क्रतुं दक्षं वरुण सः शिशाधि । ययाऽति विश्वा दुरिता तरैम सुतर्माणमधि नावं रुहेम ।

ऊर्गस्याङ्गिरस्यूर्णम्रदा ऊर्जं मे यच्छ पाहि मा मा म हिंसीः ।

विष्णोः शर्माऽसि शर्म यजमानस्य शर्म मे यच्छ

नक्षत्राणां माऽतीकाशात् पाहि ।

इन्द्रस्य योनिरसि ॥

[[1-2-2-3]]

मा मा हिंसीः

कृष्यै त्वा सुसस्यायै

सुपिप्पलाभ्यस्त्वौषधीभ्यः

सूपस्था देवो वनस्पतिरूध्वो मा पाह्योदृचः

स्वाहा यज्ञं मनसा स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहोरोरन्तरिक्षात् स्वाहा यज्ञं वातादा रभे ॥

[[1-2-3-1]]

दैवीं धियं मनामहे सुमृडीकामभिष्टये । वर्चोधां यज्ञवाहसं सुपारा नो असद्वशे ॥

ये देवा मनोजाता मनोयुजः सुदक्षा दक्षपितारस्ते नः पान्तु ते नो ऽवन्तु तेभ्यो नमस्तेभ्यः स्वाहा ।

अग्ने त्वं सु जागृहि वयं सु मन्दिषीमहि । गोपाय नः स्वस्तये प्रबुधे नः पुनर्ददः ॥

त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्वाम त्वम् ॥

[[1-2-3-2]]

यज्ञेष्वीड्यः ॥

विश्वे देवा अभि मामाऽववृत्रन् पूषा सन्या सोमो राधसा देवः संविता वसोर्वसुदावा

रास्वेयत् सोमाऽऽभूयो भर

मा पृणन् पूर्या वि राधि माऽहमायुषा

चन्द्रमसि मम भोगाय भव वस्त्रमसि मम भोगाय भवोस्त्राऽसि मम भोगाय भव हयो ऽसि मम भोगाय भव ॥

[[1-2-3-3]]

छागो ऽसि मम भोगाय भव मेघो ऽसि मम भोगाय भव

वायवे त्वा वरुणाय त्वा निर्ऋत्यै त्वा रुद्राय त्वा

देवीरापो अपां नपाद्य ऊर्मिर्हविष्य इन्द्रियावान् मदिन्तमस्तं वो माऽव क्रमिषम्

अच्छिन्नं तन्तुं पृथिव्या अनु गोषम्

भद्रादभि श्रेयः प्रेहि

बृहस्पतिः पुर एता तै अस्त्वथेमव स्य

[[1-2-3-4]]

वर आ पृथिव्या आरे शत्रून् कृणुहि सर्ववीरः ।

एदमगन्म देवयजनं पृथिव्या विश्वे देवा यदजुषन्त पूर्व ऋक्सामाभ्यां यजुषा सन्तरन्तो रायस्पोषेण समिषा मदेम ॥

[[1-2-4-1]]

इयं तै शुक्र तनूरिदं वर्चस्तया सं भव भ्राजं गच्छ

जूरसि धृता मनसा जुष्टा विष्णवे

तस्यास्ते सत्यसवसः प्रसवे वाचो यन्त्रमशीय स्वाहा

शुक्रमस्यमृतमसि वैश्वदेव हविः

सूर्यस्य चक्षुराऽरुहमग्नेरक्षणः कनीनिकां यदेतशेभिरीयसे भ्राजमानो विपश्चिता

चिदसि मनाऽसि धीरसि दक्षिणा ॥

[[1-2-4-2]]

असि यज्ञियाऽसि क्षत्रियाऽस्यदितिरस्युभयतः शीर्ष्णी

सा नः सुप्राची सुप्रतीची सं भव

मित्रस्त्वा पदि बध्नातु

पूषाऽध्वनः पातु ।

इन्द्रायाध्यक्षाय ।

अनु त्वा माता मन्यतामनु पिताऽनु भ्राता सगर्भ्योऽनु सखा सयूथ्यः

सा देवि देवमच्छेहीन्द्राय सोमम् ।

रुद्रस्त्वा ऽऽवर्तयतु मित्रस्य पथा

स्वस्ति सोमसखा

[[1-2-4-3]]

पुनरेहि सह रय्या ॥

[[1-2-5-1]]

वस्यसि रुद्राऽस्यदितिरस्यादित्याऽसि शुक्राऽसि चन्द्राऽसि

बृहस्पतिस्त्वा सुम्ने रणवतु रुद्रो वसुभिरा चिकेतु

पृथिव्यास्त्वा मूर्धन्ना जिघर्मि देवयजन इडायाः पदे घृतवति स्वाहा

परिलिखित रक्षः परिलिखिता अरातय इदमह रक्षसो ग्रीवा अपि कृन्तामि

यो ऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्म इदमस्य ग्रीवाः ॥

[[1-2-5-2]]

अपि कृन्तामि।

अस्मे रायस्त्वे रायस्तोते रायः

सं देवि देव्योर्वश्या पश्यस्व

त्वष्टीमती ते सपेय सुरेता रेतो दधाना वीरं विदेय तव संदृशि

माऽहं रायस्योषेण वि यौषम् ॥

[[1-2-6-1]]

अंशुना ते अंशुः पृच्यतां परुषा परुर्गन्धस्ते काममवतु मदाय रसो अच्युतो ऽमात्यो ऽसि शुक्रस्ते ग्रहः।

अभि त्यं देवसं सवितारमूण्योः कविक्रतुमर्चामि सत्यसंवसं रत्नधामभि प्रियं मतिम्। ऊर्ध्वा यस्यामतिर्भा अदिद्युतत्

सवीमनि हिरण्यपाणिरमिमीत सुक्रतुः कृपा सुवः ॥

प्रजाभ्यस्त्वा प्राणाय त्वा व्यानाय त्वा प्रजास्त्वमनु

[[1-2-6-2]]

प्राणिहि प्रजास्त्वामनु प्राणन्तु ॥

[[1-2-7-1]]

सोमं ते क्रीणाम्यूर्जस्वन्तं पर्यस्वन्तं वीर्यावन्तमभिमातिषाहं शुक्रं ते शुक्रेण क्रीणामि चन्द्रं चन्द्रेणामृतममृतेन

सम्यत्ते गोः।

अस्मे चन्द्राणि

तपसस्तनूरसि प्रजापतेर्वर्णस्तस्यास्ते सहस्रपोषं पुष्यन्त्याश्चरमेणं पशुना क्रीणामि।

अस्मे ते बन्धुर्मयि ते रायः श्रयन्ताम्

अस्मे ज्योतिः सोमविक्रयिणि तमः।

मित्रो न एहि सुमित्रधाः।

इन्द्रस्योरुमा विश दक्षिणमुशन्नुशन्तं स्योनः स्योनम्।

स्वान भ्राजाङ्घ्रिरे बम्भारे हस्त सुहस्त कृशानवेते वः सोमक्रयणास्तान् रक्षध्वं मा वौ दभन् ॥

[[1-2-8-1]]

उदायुषा स्वायुषोदोषधीनां रसेनोत्पर्जन्यस्य शुष्मेणोदस्थाममृतां अनु।

उर्वन्तरिक्षमन्विहि।

अदित्याः सदो ऽसि।

अदित्याः सद आ सीद।

अस्तंभ्राद्यामृषभो अन्तरिक्षममिमीत वरिमाणं पृथिव्या आऽसीदद्विश्वा भुवनानि सम्राड्विश्वेत्तानि वरुणस्य व्रतानि ॥

वनेषु व्यन्तरिक्षं ततान वाजमर्वत्सु पयो अघ्नियासु हत्सु ॥

[[1-2-8-2]]

ऋतुं वरुणो विक्ष्वंघ्रिं दिवि सूर्यमदधात् सोममद्रौ ।

उदु त्यं जातवैदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विश्वाय सूर्यम् ॥

उस्त्रावेतं धूर्षाहावनश्चु अवीरहणौ ब्रह्मचोदनौ

वरुणस्य स्कम्भनमसि

वरुणस्य स्कम्भसर्जनमसि

प्रत्यस्तो वरुणस्य पाशः ॥

[[1-2-9-1]]

प्र च्यवस्व भुवस्पते विश्वान्यभि धामानि मा त्वा परिपरी विदन्मा त्वा परिपन्थिनौ विदन्मा त्वा वृका अघायवो मा
गन्धर्वो विश्वावसुरा दघत् ।

श्येनो भूत्वा परा पत यजमानस्य नो गृहे देवैः सस्कृतं यजमानस्य स्वस्त्ययन्यसि ।

अपि पन्थामगस्महि स्वस्तिगार्मनेहसं येन विश्वाः परि द्विषो वृणाक्तिं विन्दते वसु

नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तदृतं संपर्यत दूरेदृशे देवजाताय केतवे दिवस्पुत्राय सूर्याय शंसत् ॥

वरुणस्य स्कम्भनमसि

वरुणस्य स्कम्भसर्जनमसि ।

उन्मुक्तो वरुणस्य पाशः ॥

[[1-2-10-1]]

अग्नेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वा सोमस्याऽऽतिथ्यमसि विष्णवे त्वाऽतिथेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वाऽग्नये त्वा रायस्पोषदात्रे
विष्णवे त्वा श्येनाय त्वा सोमभृते विष्णवे त्वा

या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञम् । गयस्फानः प्रतरणः सुवीरोवीऽरहा प्र चरा सोम दुर्यान् ॥

अदित्याः सदो ऽस्यदित्याः सद आ ॥

[[1-2-10-2]]

सीद

वरुणो ऽसि धृतव्रतो वारुणमसि

शंयोर्देवानां सख्यान्मा देवानामपसंश्छित्महि ।

आपतये त्वा गृहामि परिपतये त्वा गृहामि तनूनग्रे त्वा गृहामि शाकराय त्वा गृहामि शक्मन्नोजिष्ठाय त्वा गृहामि ।

अनाधृष्टमस्यनाधृष्ट्यं देवानामोजो ऽभिश्चस्तिपा अनभिश्चस्तेन्यम्

अनु मे दीक्षां दीक्षापतिर्मन्यतामनु तपस्तपस्पतिरञ्जसा सत्यमुप गेष सुविते मा धाः ॥

[[1-2-11-1]]

अशुरशुस्ते देव सोमा ऽऽप्यायतामिन्द्रायैकधनविद् आ तुभ्यमिन्द्रः प्यायतामा त्वमिन्द्राय प्यायस्व ।

आ प्यायय सर्वीन्त्सन्त्या मेधया स्वस्ति ते देव सोम सुत्यामशीय।

एष्टा रायः प्रेषे भगार्तमृतवादिभ्यो नमो दिवे नमः पृथिव्यै।

अग्ने व्रतपते त्वं व्रतानां व्रतपतिरसि या मम तनूरेषा सा त्वयि ॥

[[1-2-11-2]]

या तव तनूरियं सा मयि सह नौ व्रतपते व्रतिनोर्व्रतानि

या ते अग्ने रुद्रिया तनूस्तया नः पाहि तस्यास्ते स्वाहा

या ते अग्ने ऽयाशया रजाशया हराशया तनूर्वर्षिष्ठा गह्वरे ष्ठा।

उग्रं वचो अपावधीं त्वेषं वचो अपावधीं स्वाहा ॥

[[1-2-12-1]]

वित्तार्थनी मे ऽसि तित्तार्थनी मे ऽस्यवतान्मा नाथितमवतान्मा व्यथितम्।

विदेरग्निर्नभो नाम।

अग्ने अङ्गिरो यो ऽस्यां पृथिव्यामस्यायुषा नाम्नेहि यत्ते ऽनाधृष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वा ऽऽदधे।

अग्ने अङ्गिरो यो द्वितीयस्यां तृतीयस्यां पृथिव्यामस्यायुषा नाम्नेहि यत्ते ऽनाधृष्टं नाम ॥

[[1-2-12-2]]

यज्ञियं तेन त्वा ऽऽदधे

सिंहीरसि महिषीरसि।

उरु प्रथस्वोरु ते यज्ञपतिः प्रथताम्।

ध्रुवाऽसि

देवेभ्यः शुन्धस्व देवेभ्यः शुम्भस्व।

इन्द्रघोषस्त्वा वसुभिः पुरस्तात् पातु मनोजवास्त्वा पितृभिर्दक्षिणतः पातु प्रचेतास्त्वा रुद्रैः पश्चात् पातु विश्वकर्मा

त्वाऽऽदित्यैरुत्तरतः पातु

सिंहीरसि सपत्नसाही स्वाहा सिंहीरसि सुप्रजावनिः स्वाहा सिंहीः ॥

[[1-2-12-3]]

असि रायस्पोषवनिः स्वाहा सिंहीरस्यादित्यवनिः स्वाहा सिंहीरस्या वह देवान् देवयते यजमानाय स्वाहा

भूतेभ्यस्त्वा

विश्वायुरसि पृथिवीं दृह ध्रुवक्षिदस्यन्तरिक्षं दृहाच्युतक्षिदसि दिवं दृह।

अग्नेर्भस्मास्यग्नेः पुरीषमसि ॥

[[1-2-13-1]]

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः। वि होत्रा दधे वयुनाविदेक इन्मही देवस्य सवितुः

परिष्टुतिः ॥

सुवाग्देव दुर्यां आ वंद

देवश्रुतौ देवेष्वा घौषेथाम्

आ नो वीरो जायतां कर्मण्यो यं सर्वे ऽनुजीवाम् यो बहूनामसद्वशी।

इदं विष्णुर्वि चक्रमे त्रेधा नि दधे पदम्। समूढमस्य ॥

[[1-2-13-2]]

पांसुरे

इरावती धेनुमती हि भूतं सूयवसिनी मनवे यशस्ये। व्यस्कभ्राद्रोदसी विष्णुरेते दाधारं पृथिवीमभितौ मयूखैः ॥

प्राची प्रेतमध्वरं कल्पयन्ती ऊर्ध्वं यज्ञं नयतं मा जीह्वरतमत्र रमेथां वर्षान् पृथिव्याः।

दिवो वा विष्णवुत वा पृथिव्या महो वा विष्णवुत वाऽन्तरिक्षाद्धस्तौ पृणस्व बहुभिर्वसव्यैरा प्र यच्छ ॥

[[1-2-13-3]]

दक्षिणादोत सव्यात् ॥

विष्णोर्नुकं वीर्याणि प्र वोचं यः पार्थिवानि विममे रजांसि यो अस्कभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायः।

विष्णो रराटमसि विष्णोः पृष्ठमसि

विष्णोः श्यम्रे स्थः।

विष्णोः स्यूरसि

विष्णोर्ध्रुवमसि

वैष्णवमसि विष्णवे त्वा ॥

[[1-2-14-1]]

कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि राजेवामवां इभेन। तृष्ठीमनु प्रसितिं द्रूणानो ऽस्ताऽसि विध्यं रक्षसस्तपिष्ठैः ॥

तव भ्रमास आशुया पतन्त्यनु स्पृश धृषता शोशुचानः। तपूष्यग्रे जुहा पतज्ञानसन्दितो वि सृज विष्वगुल्काः ॥

प्रति स्पशो वि सृज तूर्णितमो भवा पायुर्विशो अस्या अदब्धः। यो नो दूरे अघशंसः ॥

[[1-2-14-2]]

यो अन्त्यग्रे मार्किष्टे व्यथिरा दधर्षीत् ॥

उदग्रे तिष्ठ प्रत्या ऽऽतनुष्व न्यमित्रां ओषतात् तिग्महेते। यो नो अरातिं समिधान चक्रे नीचा तं धक्ष्यतसं न

शुष्कम् ॥

ऊर्ध्वो भव प्रति विध्याध्यस्मदाविष् कृणुष्व दैव्यान्यग्रे। अव स्थिरा तनुहि यातुजूनां जामिमजामिं प्र मृणीहि शत्रून् ॥

स तै ॥

[[1-2-14-3]]

जानाति सुमतिं यविष्ठ य ईवते ब्रह्मणे गातुमैरत्। विश्वान्यस्मै सुदिनानि रायो द्युम्नान्यर्यो वि दुरो अभि द्यौत् ॥

सेदग्रे अस्तु सुभगः सुदानुर्यस्त्वा नित्येन हविषा य उक्थैः। पिप्रीषति स्व आयुषि दुरोणे विश्वेदस्मै सुदिना

सासदिष्टिः ॥

अर्चामि ते सुमतिं घोष्यर्वाक् सं ते वावातां जरताम् ॥

[[1-2-14-4]]

इयं गीः। स्वश्वास्त्वा सुरथा मर्जयेमास्मे क्षत्राणि धारयेरनु द्यून् ॥

इह त्वा भूर्या चरेदुप त्मन्दोषावस्तर्दीदिवाःसमनु द्यून्। क्रीडन्तस्त्वा सुमनसः सपेमाभि द्युम्ना तस्थिवाःसो जनानाम् ॥

यस्त्वा स्वश्वः सुहिरण्यो अग्न उपयाति वसुमता रथेन। तस्य त्राता भवसि तस्य सखा यस्त

आतिथ्यमानुषगजुजौषत् ॥

महो रुजामि ॥

[[1-2-14-5]]

बन्धुता वचोभिस्तन्मा पितुर्गोतमादन्वियाय। त्वं नो अस्य वचसश्चिकिद्धि होतर्यविष्ठ सुक्रतो दर्मूनाः ॥

अस्वन्नजस्तरणयः सुशेवा अतन्द्रासो ऽवृका अश्रमिष्ठाः। ते पायवः सध्रियञ्चो निषद्याऽग्ने तव नः पान्त्वमूर ॥

ये पायवो मामतेयं ते अग्ने पश्यन्तो अन्धं दुरितादरक्षन्। ररक्ष तान्त्सुकृतो विश्ववेदा दिप्सन्त इद्रिपवो ना हं ॥

[[1-2-14-6]]

देभुः ॥

त्वया वयं सधन्यस्त्वोतास्तव प्रणीत्यश्याम वाजान्। उभा शशां सूदय सत्यताते ऽनुष्ठया कृणुह्यहयाण ॥

अया ते अग्ने समिधा विधेम प्रति स्तोमं शस्यमानं गृभाय। दहाशसो रक्षसः पाह्यस्मान्द्रुहो निदो मित्रमहो

अवद्यात् ॥

रक्षोहणं वाजिनमा जिघर्मि मित्रं प्रथिष्ठमुप यामि शर्म। शिशानो अग्निः क्रतुभिः समिद्धः स नो दिवा ॥

[[1-2-14-7]]

स रिषः पातु नक्तम् ॥

वि ज्योतिषा बृहता भात्यग्निराविर्विश्वानि कृणुते महित्वा। प्रादेवीर्मायाः संहते दुरेवाः शिशीते शृङ्गे रक्षसे विनिक्षे ॥

उत स्वानासो दिवि षन्त्वग्नेस्तिग्मायुधा रक्षसे हन्त्वा उं। मदे चिदस्य प्र रुजन्ति भामा न वरन्ते परिबाधो अदेवीः ॥